

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1949

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 28

19—23 november.

Debatter m. m.

Lördagen den 19 november.

Std.

Interpellationer:

- av herr Ericsson, Carl Eric, ang. materialanskaffning för bostadsproduktionen 3
- av fröken Andersson, om underlättande av andrahandsupplåtelse av hyreslägenheter 4

Onsdagen den 23 november.

Svar på interpellationer:

- av fru Svenson ang. villkoren för fria resor för husmödrar 6
- av herr Wistrand ang. den svenska hjälpen till krigsdrabbade nationer 8
- Handeln med skrot, lump och begagnat gods m. m. 16
- Interpellation av herr Osvald ang. militära övningsmarscher inom nationalparkerna 17

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 23 november.

- Bankoutskottets utlåtande nr 49, ang. fortsatt giltighet av gällande övergångsplan för riksbanken m. m. 15
- Första lagutskottets utlåtande nr 50, ang. förslag till lag om pantlånerörelse 16
- nr 51, rörande förslag till förordning ang. handel med skrot, lump och begagnat gods m. m. 16

Lördagen den 19 november.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Anmälades och bordlades

bankoutskottets utlåtande nr 49, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag om fortsatt giltighet under år 1950 av gällande övergångsplan för riksbanken m. m.; ävensom

första lagutskottets utlåtanden:

nr 50, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om pantlånerörelse, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående handel med skrot, lump och begagnat gods m. m.

Interpellation ang. materialanskaffningen för bostadsproduktionen.

Herr ERICSSON, CARL ERIC, erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Hösten 1948 inträffade, bl. a. på grund av plåtbrist, en betydande eftersläpning i leveranserna av radiatorer till värmeledningarna i nybyggda hus. De därav följande olägenheterna både för byggnadsindustrien och för den bostadsökande allmänheten voro synnerligen besvärande.

Färdigställandet av bostäderna försköts så att hyresgästerna icke kunde taga lägenheterna i bruk vid förutsatt tidpunkt utan i flera fall först tre—fyra månader därefter.

Bristen på material tvingade därjämte byggnadsföretagen att permittera byggnadsarbetare eller att låta dem kvarstanna vid byggena utan någon egentlig produktiv sysselsättning. I sistnämnda fall

fördyrades givetvis bygghusen, varigenom hyrorna måste bli högre än om byggena kunnat färdigställas inom beräknad tidrymd. Onödiga räntekostnader blevo också en följd av denna väntetid.

Under innevarande höst har en likartad tendens gjort sig gällande. Enligt uppgift är det nu främst bristen på plåt till radiatorer, som förorsakat förseningarna i bygghusen. Man har uppgivit, att färdigställandet av de bostadshus, vilka enligt planerna skulle varit klara för inflyttning den 1 oktober, fördröjts så att färdigställandet kan avslutas successivt först i december, såvitt icke ytterligare mellankommande omständigheter komma att föranleda ännu större förseningar.

De nuvarande byggnadsförhållandena kännetecknas av en statligt dirigerad och långtgående reglering. Det synes anmärkningsvärt, att de myndigheter, som ålagts att utföra denna reglering, icke föranstalta att erforderliga byggnadsvaror finnas till hands i rätt tid. De för den bostadsökande allmänheten mycket irriterande förseningarna i bostadsproduktionen på grund av radiatorbristen torde ha kunnat undvikas om import av plåt till radiatorer hade skett i rätt tid.

På grund av vad jag sålunda anför hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få rikta följande fråga:

Vilka åtgärder ämnar statsrådet vidtaga i syfte att förhindra onödiga förseningar i bostadsproduktionen på grund av materialbrist?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spörsmål finge framställas.

Interpellation om underlättande av andrahandsupplåtelse av hyreslägenheter.

Ordet lämnades härefter på begäran till fröken ANDERSSON, som yttrade: Herr talman! Statliga ingripanden i medborgarnas rätt att i ekonomiska frågor sinsemellan träffa avtal medföra efter vad all erfarenhet visar serier av biverkningar genom snedvridningen på samhällslivets olika områden. Så länge en reglering består kommer det att yppa sig sådana konsekvenser därav, som man svårligen kan förutse. Detta gäller icke minst hyresregleringen. Det är särskilt en konsekvens av denna, som jag genom denna interpellation vill fästa uppmärksamheten på. Det gäller en detalj, som bör kunna lösas utan att hela frågan om omprövning av hyresregleringen nu upptages.

De möjligheter, som hyresregleringslagens 8 § ger till förlängning av hyresförhållande, kunna i vissa fall föranleda, att en lägenhetsinnehavare drar sig för att under viss bestämd tid upplåta lägenheten till annan. Ett praktiskt sådant fall föreligger då innehavaren skall för någon tid vara borta på annan ort. Han behöver under denna tid inte själv sin lägenhet, men han vet att han kanske efter något år kommer tillbaka till hemorten. Han vågar då inte hyra ut lägenheten i andra hand, därför att han ris-

kerar att bli utestängd från den av en ny innehavare, som åberopar hyresregleringslagen. Följden blir å ena sidan att han får betala för en lägenhet, som han inte för tillfället har nytta av och å andra sidan att lägenheten står tom — i bostadsbristens tider.

Dessa konsekvenser skulle kunna undvikas på ett smidigt sätt om parternas fria avtalsrätt gäves mera utrymme. Säkertligen skulle mången, som önskar en lägenhet för viss bestämd tid, gärna avsäga sig hyresregleringslagens förmåner, om blott lagstiftningen medgäve att lägenhetsinnehavaren kan känna trygghet i fråga om en sådan avsägelses förbindande verkan.

Jag anhåller om kammarens tillstånd att rikta följande fråga till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet:

Är herr statsrådet beredd medverka till att undanröja det hinder, som hyresregleringslagen i praktiken visat sig resa mot tidsbegränsade avtal om andrahandsupplåtelse av lägenhet?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 2.06 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 22 november.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Föredrogos och bordlades ånyo bankoutskottets utlåtande nr 49 samt första lagutskottets utlåtanden nr 50 och 51.

Justerades protokollen för den 15 och den 16 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 384, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 132 framlagda förslag angående omreglering av vissa avlöningsförmåner å indragnings- eller disponibilitetsstat.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.03 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 23 november.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Fru *Lindström* anmälde, att hon åter infunnit sig vid riksdagen.

Upplästes två till kammaren inkomna ansökningar, vilka jämte därvid fogade läkarintyg voro så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Under hänvisning till bifogade läkarintyg får jag värdsamt anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen från den 22 november till den 2 december 1949.

Kalmar lasarett den 22 november 1949.

Axel Mannerskantz.

Kapten *Axel Mannerskantz*, Värnanäs, är på grund av sjukdom (fissura et abscessus ani) intagen på Centrallasaretten i Kalmar sedan den 19 november, och är han på grund av samma sjukdom ur stånd att ombesörja riksdagsgöromål till och med den 2 december, vilket härmed intygas.

Kalmar den 22 november 1949.

Seved Bergendal,
Lasarettsläkare.

Till riksdagens första kammare.

Med hänvisning till bifogade läkarintyg anhåller jag om ledighet från riksdagsgöromålen under tiden 23 november—17 december 1949.

Stockholm den 22 november 1949.

Rickard Lindström.

Redaktör *Rickard Lindström*, f. $\frac{1}{9}$ 1894, är på grund av sjukdom (magblödning) oförmögen att delta i riksdagsarbetet från och med den $\frac{17}{11}$ 1949

tills vidare under minst en månad framåt, vilket härmed intygas.

S:t Eriks sjukhus den 21 november 1949.

Torsten Burman,
Läkare vid sjukhuset.

De begärda ledigheterna beviljades.

Ang. villkoren för fria resor för husmödrar.

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet *Möller* hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara fru Svensons interpellation angående villkoren för fria resor för husmödrar. Svaret, vilket omedelbart före sammanträdet i stencilerad form utdelats till kammarens ledamöter, finnes såsom bilaga fogat vid detta protokoll. Ordet lämnades nu till herr statsrådet *Möller*, som gav en kort sammanfattning av svaret.

Fru SVENSON: Herr talman! Till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet ber jag att få framföra mitt tack för det omfattande svar, som jag har erhållit på min interpellation rörande socialstyrelsens tillämpning för fria resor åt husmödrar av de i samband härmed lämnade anvisningarna.

Min fråga gällde särskilt tillämpningen av anvisningarna för äldre husmödrar utan minderåriga barn och den möjlighet till dispens, som kungörelsen ger. Statsrådet framhåller i sitt svar, att ordalydelsen beträffande dispensmöjligheterna är densamma i nu gällande kungörelse som i den tidigare kungörelsen. På den punkten är jag helt ense med herr statsrådet. Men det märkliga är, att

Ang. villkoren för fria resor för husmödrar.

samma ordalydelse kan få två vitt skilda tolkningar i socialstyrelsens tillämpningsföreskrifter. Herr statsrådet anför till förklaring av detta fenomen, att propositionen till vårriksdagen om de fria resorna förordade, med instämmande i vad tillkallade sakkunniga anfört, att tidigare gällande bestämmelser skulle bibehållas. Däremot gjorde riksdagen inga invändningar, såsom herr statsrådet vidare framhåller. Jag vill emellertid erinra om att riksdagen knappast, så vitt jag kan förstå, tagit ställning till de sakkunnigas förslag att inskränka dispensmöjligheterna för husmödrar. De sakkunnigas uttalande på den punkten ingår icke i departementschefens uttalande i propositionen annat än i form av ett helt allmänt instämmande. Det är dock så enligt min mening, att riksdagens beslut avser departementschefens anförande och inte de sakkunnigas propär. Hade jag vetat, att departementschefens uttalande skulle tolkas så som socialstyrelsen gjort i sina senaste tillämpningsföreskrifter, hade jag opponerat mig under behandlingen av denna proposition i riksdagen.

Jag måste tyvärr understryka, att jag är otillfredsställd med det svar som jag har fått.

Även beträffande de ekonomiska och praktiska konsekvenserna har jag en del erinringar att göra. Enligt de under 1947 tillämpade dispensvillkoren synes det, att 18 proc. av husmödrarna hava utgjorts av just detta klientel under årets sista del. Hade dessa villkor tillämpats under hela året, skulle det sammanlagda antalet utgjorts av cirka 3 600 stycken dylika husmödrar. Man vet, att fria resor beviljas för 20 000 husmödrar. För min del anser jag ej, att en dylik dispensprövning kan vara så särskilt kostnadsbetungande för statsverket. Det är sannerligen väl använda pengar. Svårigheterna vid prövningen av dispensärendena synas mig av socialstyrelsen något överdrivna. Mina egna erfarenheter från prövning av dylika ärenden peka i en helt annan riktning.

I slutet av svaret säger herr statsrådet sig emellertid icke vilja underlåta att

vitsorda, att vissa skäl kunna anföras för en uppmjukning av den begränsning av dispensmöjligheterna, som tillämpandet av villkoret, att det skall finnas minderåriga barn kvar i hemmet, innebär. Detta vill jag särskilt ta fasta på, och det vore önskvärt, om herr statsrådet något ville förtydliga denna tankegång, i synnerhet som statsrådets tveksamhet omedelbart kommer till synes, genom att han säger, att detta kan förutses komma att leda till en mycket omfattande dispensgivning, som i sin tur kan komma att inkräkta på rätten till fria resor för andra grupper.

Sett mot erfarenheterna från 1947 förefaller detta skäl ej så synnerligen starkt, och för övrigt synas dessa äldre husmödrars intressen icke böra skjutas i bakgrunden i konkurrensen med andra grupper. Den sociala omvårdnaden om dessa äldre husmödrar synes mig icke böra eftersättas av dylika skäl. Kostnadsramen synes ej heller vara så synnerligen oroväckande, särskilt när man tänker på den subventionering av olika förnödenheter, som nu av riksdagen förberedes.

Beträffande socialstyrelsens inställning till den mor, som förestår sin förvärvsarbetande dotters hem, måste jag säga, att den är mer juridiskt utfunderad än verklighetsbetonad. Mormoderns ställning jämföres med en hushållerskas, och rent juridiskt är detta kanske inte så mycket att säga om. Men hur är det många gånger reellt? Ja, en lejd oskyld hushållerska har sina lönevillkor och sin lagstadgade semester, men vad har en mor eller en mormor i motsvarande fall, om ekonomin är beträngd? Svaret tycker jag ger sig självt. Det är i dylika fall som dispensmöjligheterna för denna kategori böra kunna tillämpas.

Herr statsråd! Jag ber att få tacka för svaret. Om än jag hade väntat ett något positivare svar, så är jag dock i alla fall övertygad om att herr statsrådet håller denna fråga i minnet.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. den svenska hjälpen till krigsdrabbade nationer.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Wistrands interpellation angående den svenska hjälpen till krigsdrabbade nationer, erhöll härefter ordet och anförde: Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Wistrand till mig riktat följande interpellation: »Är hans excellens utrikesministern villig lämna riksdagen en kortfattad men så långt möjligt fullständig redogörelse angående storleksordningen av den ekonomiska hjälp, som under och efter andra världskriget från svensk sida lämnats olika av krigsdrabbade nationer?»

Innan jag till svar härför lämnar en sammanfattande redogörelse för omfattningen av den svenska hjälpverksamheten under det andra världskriget respektive under efterkrigstiden, vill jag först framhålla, att, medan utformningen av de svenska hjälpåtgärderna under de två angivna skedena naturligen kom att skilja sig i väsentliga hänseenden, det ställer sig mycket svårt att i finansiella termer redovisa hur stor andel av de statliga och enskilda gåvorna eller krediterna, som kan anses falla på tiden under, respektive efter kriget. Varje sådan uppdelning måste därför nödvändigtvis bli approximativ; jag skall emellertid försöka ge en kortfattad bild av de huvudsakliga hjälpaktionerna och hjälpformerna under de två perioderna och avsluta min redogörelse med en totalbild i siffror av den svenska hjälpsatsen. Jag kommer däremot att här helt gå förbi de allmänna överväganden, som lågo bakom de svenska statsmakernas olika hjälpinitiativ och inriktningen av dessa; såvitt jag förstår skulle detta falla utanför ramen för interpellantens begäran, och jag får på denna punkt hänvisa till de utförliga redovisningar härför som tidigare lämnats i samband med anslagsbeviljningar för hjälpåtgärderna.

Vad hjälpverksamheten under kriget eller under de närmaste månaderna ef-

ter krigsslutet beträffar, utgjordes denna framför allt av nödhjälpleveranser av livsmedel, läkemedel och kläder till våra grannländer samt till Nederländerna och Grekland. Dessa leveranser finansierades genom såväl enskilda som statliga gåvor samt krediter. Sålunda levererades till de nyssnämnda länderna sammanlagt mer än 400 000 ton livsmedel till ett värde av cirka 165 miljoner kronor. Härav utgjorde spannmålen cirka 250 000 ton, eller en kvantitet som motsvarade ungefär 40 % av det svenska årsbehovet vid då rådande ransonering. Leveranserna av textil- och lädervaror voro av ett sammanlagt värde av nära 100 miljoner kronor; även beträffande dessa varor gällde det stora kvantiteter ur svensk försörjningssynpunkt. Under de sista krigsmånaderna påbörjades vidare färdigställandet av den industriella materiel, som de hjälpbehövande länderna med utnyttjande av svenska statskrediter beställt för att användas i det direkta återuppbyggnadsarbetet.

De under denna period beviljade krediterna uppgingo till sammanlagt 1 135 miljoner kronor, varav 377 miljoner till Finland, 240 miljoner till Norge, 110 miljoner till Danmark, 88 miljoner till Nederländerna, 80 miljoner till Frankrike samt 240 miljoner till Storbritannien. Danmark, Norge och Nederländerna erhöilo dessutom krediter på 120, 245 respektive 25 miljoner, eller på tillhoppa 390 miljoner kronor, för olika speciella ändamål, såsom för flyktingsverksamheten och utbildningen av polistrupper i Sverige. Av dessa senare krediter ha 200 miljoner sedermera efterskänkts till Norge och Danmark.

En viktig form av den svenska hjälpverksamheten under kriget var omhändertagandet av flyktingar. Sålunda uppgick antalet flyktingar i Sverige i slutet av 1944 till närmare 300 000, varav 80 000 barn. För flykting- och barnhjälp i Sverige anvisades statliga anslag på cirka 100 miljoner kronor.

I allt torde värdet av de statliga och enskilda svenska bidragen under detta första skede av hjälpverksamheten ha uppgått till drygt 2 miljarder kronor.

Hjälptågerna efter kriget ha syftat

Ang. den svenska hjälpen till krigsdrabbade nationer.

till att i möjlig mån lindra svält och sjukdom i de krigshärjade länderna. I mycket stor utsträckning har detta skett i form av barnbespisningar. Med tillhjälp av statliga och enskilda bidrag anordnades dagliga bespisningar för sammanlagt 300 000 barn i Norge, Finland, Tyskland, Österrike, Ungern, Rumänien och Jugoslavien. I några av dessa länder pågår fortfarande svensk bespisningsverksamhet. Betydande svenska statliga anslag ha efter kriget även anvisats för flykting- och barnhjälp i Sverige; i detta sammanhang får jag erinra om det bidrag å 50 miljoner kronor av svenska statsmedel som ställdes till den internationella flyktingsorganisationens förfogande i samband med den s. k. Washington-uppgörelsen angående de tyska tillgångarna i Sverige. Medel ha även ställts till förfogande för fortsatta leveranser till de krigshärjade länderna av livsmedel, kläder och läkemedel liksom av monteringsfärdiga bostäder. Statligt stöd har lämnats åt det kulturella återuppbyggnadsarbetet genom bidrag till kurser och stipendier. Den privata hjälpverksamheten i form av gåvopaketsändningar tog synnerligen omfattande proportioner. Värdet av detta privata bidrag är svårt att bedöma men torde kunna uppskattas till flera hundra miljoner kronor.

Den svenska statliga kreditgivningen under efterkrigstiden avsåg att möjliggöra ökade inköp i Sverige av varor för återuppbyggnadsarbetet i Europa under den period då de krigshärjade länderna genom sin nedsatta produktions- och leveransförmåga ännu icke kunde finansiera dessa inköp genom egen export. Denna kreditgivning skedde dels genom att krediter beviljades för löpande betalningar inom ramen av de bilaterala handelsuppgörelserna eller för särskilda ändamål såsom barack- och hästexportkrediterna, dels ock genom att Sverige i sina handels- och betalningsavtal öppnade överdragningsrätter på betydande belopp.

Sammanlagt uppgingo de svenska efterkrigskrediterna — inklusive överdragningsrätterna — till cirka 450 mil-

joner kronor; med hänsyn till att utnyttjandet av krediten till Sovjetunionen avtalsmässigt planerats äga rum över en period, som sträcker sig utöver den närmaste efterkrigstiden, har denna kredit icke inräknas i här berörda kategori av efterkrigskrediter, av vilka flertalet utnyttjades till fullo så gott som omedelbart efter beviljandet. Tillsammans med de statliga gåvorna och den privata hjälpen skulle de svenska efterkrigsbidragen kunna angivas till cirka 1 miljard kronor.

Den totalsiffra som man sålunda kommer fram till för den svenska hjälpen till Europa uppgår till drygt 3 miljarder kronor, varav cirka 600 miljoner utgjorts av enskilda gåvor. Storleksordningen av detta bidrag framgår av att beloppet motsvarar mer än 15 % av den svenska nationalinkomsten under åren kring krigsslutet; satt i relation till Sveriges befolkning är bidraget 500 kronor per innevånare, vilket torde ligga mycket högt vid en jämförelse med andra länder som deltagit i det internationella hjälparbetet.

Jag anhåller att få bifoga en översiktlig tabell att införas i protokollet.

Sammanställning av den svenska återuppbyggnadshjälpen.

I. Under kriget eller under månaderna närmast efter krigsslutet:	milj. kr.
Statliga gåvor	200
Enskilda gåvor	350
Statliga krediter (varav 200 milj. efterskänkts)	1 500
	2 050
II. Under efterkrigstiden:	
Statliga gåvor	300
Enskilda gåvor	250
Statliga krediter	450
	1 000

Uppskattningarna av de enskilda gåvorna respektive uppdelningen på de två tidsskedena av de olika hjälpkategorier är mycket approximativa.

Herr WISTRAND: Jag skall be att till hans excellens herr utrikesministern få

Ang. den svenska hjälpen till krigsdrabbade nationer.

rikta ett tack för svaret, dess enligt min mening mycket talande innehåll och den snabbhet, med vilket det har lämnats.

Min interpellation var inte föranledd av något begär att få lysa med svensk hjälpverksamhet. Vi äro här i landet väl medvetna om att den omständigheten att vi ha undgått krig medfört skyldigheter för oss i fråga om hjälpverksamhet, och jag tror också, att det svar, som hans excellens herr utrikesministern har lämnat, ger klart vid handen, att vi ha fullgjort den efter vår förmåga och på ett sätt, som inte torde stå någon annan stat efter. Jag vill särskilt hänvisa till de siffror, som hans excellens herr utrikesministern anfört, att den hjälpverksamhet, som vi ha bedrivit, motsvarade 15 procent av nationalinkomsten under åren omkring krigsslutet och uppgick till ett belopp, som motsvarar 500 kronor per invånare eller sålunda efter nuvarande kurs omkring 100 dollar per invånare.

Min interpellation har, som kammaren torde förstå, föranletts av helt andra omständigheter. Interpellationen har jag ansett mig vara skyldig att framställa, då det genom uttalanden, som ha gjorts, har visat sig, att det utomlands ännu tycks föreligga grova missförstånd angående omfattningen av den hjälpverksamhet som Sverige har bedrivit. Det finns tydligen fortfarande på en del håll en uppfattning, att Sverige över huvud taget skulle vara en stat, som till hela sitt handlande behärskas av ett grovt själviskt sinnelag. Ett uttryck för detta är ju den amerikanske senatoren Thomas' yttrande om Sverige efter ett besök här, att vårt land inte hade hjälpt någon på 135 år. Det är för att få fram några siffror på vår hjälpverksamhet, som jag har tagit upp frågan. Dessa siffror visa ju, som jag har sagt, att efter våra resurser är Sveriges insats nog så god som någon annan stats.

Det är mycket beklagligt, att personer, som ha varit i Sverige just i informationssyfte, inte ens tillnärmelsevis ha fått klart för sig innebörden och omfattningen av den insats, som vi ha gjort för att för andra folk lindra följderna av kriget. Det hade ju varit ett välkommet till-

fälle, då framstående medlemmar av den amerikanska senaten besökte Sverige, att informera dem just i dessa frågor. Det förefaller, som om så inte har skett, ty annars skulle väl knappast sådana uttalanden ha gjorts. Jag måste då uttrycka den uppfattningen, att här från svenskt håll har förelegat en försummelse. Jag är emellertid mycket glad åt att frågan nu har kunnat tillrättaläggas genom hans excellens herr utrikesministerns deklARATION. I Sverige sätta vi alldeles för högt värde på den amerikanska opinionen och dess uppfattning om vårt land för att vi skulle kunna stillatigande finna oss i att den förgiftas genom uttalanden, som inte kunna förklaras på annat sätt än genom en fullkomlig obekantskap om den insats, som Sverige verkligen har gjort i det internationella hjälparbetet.

Herr ÖHMAN: Herr talman! Den omedelbara anledningen till herr Wistrands interpellation är ju de uttalanden om svenska förhållanden, som fällts i Wien av senator Thomas från Oklahoma. Den sidan av saken skulle jag gärna vilja beröra med några ord, men innan jag gör det, vill jag också säga ett par ord om de svenska hjälpaktionerna i allmänhet, som utrikesministern nu har lämnat en redogörelse för.

Beträffande de svenska hjälpaktionerna för de krigshärjade länderna skulle jag vilja säga, att det väl inte råder det ringaste tvivel om att Sveriges folk givit och ger sitt helhjärtade stöd åt desamma, i den mån det gäller rent humanitära ändamål. Jag kan emellertid i det sammanhanget inte underlåta att notera, att den svenska storfinsansen, som har kunnat utnyttja de två sista krigen till att i oerhörd grad befästa sin maktställning och berika sig på bland annat de folk, som utsatts för krigens förödelse, inte har någon som helst anledning att skyryta med sin insats. Jag tror också — då interpellationen gäller yttranden, som fällts av en amerikansk senator — att det kan vara anledning att peka på att detsamma väl också gäller storfinsansen i Förenta staterna, som under krigsåren

Ang. den svenska hjälpen till krigsdrabbade nationer.

inhöstade omkring 70 miljarder dollar i krigsvinster. Hur mycket den svenska storfinansen har berikat sig på kriget, är väl för dagen tämligen svårt att siffermässigt uppskatta, men så mycket kan jag säga, att varken svensk eller amerikansk storfinans har någon anledning att skryta med sina humanitära insatser på detta område.

Emellertid var det inte den sidan av saken, som i första hand föranledde mig att begära ordet, utan det var de andra omständigheter, som voro den omedelbara anledningen till interpellationen. Jag skall inte använda detta tillfälle att granska de yttranden, som den amerikanske senatoren föllde. Jag vill bara konstatera, att hans uttalanden fingo en chockartad verkan på stora delar av den svenska opinionen. Ja, till och med folkpartiets största tidningsorgan, som härmedagen berömde sig av att i Amerika bli betraktat som »Sveriges största proamerikanska tidning», ansåg sig föranlåtet att säga ifrån.

Den upprördhet, som kom till uttryck i praktiskt taget hela tidningspressen över senator Thomas' omdömeslösa och kränkande påståenden, har naturligtvis mitt och mitt partis fulla gillande. Men jag kan ändå inte underlåta att ställa frågan: Är nu senator Thomas' utbrott bara ett uttryck för en obalanserad amerikans dåliga humör? Jag tror inte, att det ligger till på det sättet. Att intermezzon sådana som det här kunna inträffa, måste man nog också se i förbindelse med den utrikespolitiska kurs, som regeringen med de borgerliga partiernas stöd har slagit in på. Anslutningen till Marshallblocket, avtalet med Förenta staterna, som ger det landet oinskränkt rätt att ha kontrollkommissioner i Sverige och att sända kontrolldelegationer hit, är väl den direkta anledningen till att en amerikansk senator kan fälla sådana omdömen som gjorts i detta fall. Det är väl på det sättet, att den politik, som regeringen har slagit in på, skapar i Amerika den föreställningen, att Sverige är dess lydland, varför ledamöter av en kontrolldelegation kunna ta sig för att behandla vårt land på sätt som har skett.

Amerikas behandling av Sverige och Atlantpaktstaterna är ju i själva verket ganska enahanda. Den delegation, för vilken senator Thomas var chef, hade ju som officiellt uppdrag i Norge och andra länder att förhandla om vapenleveranser. När Sverige nu inte tillhör Atlantpakten, förelågo naturligtvis vissa svårigheter att förklara syftet med delegationens besök i vårt land, och det har också förekommit olika uppgifter på den punkten i pressen och även från mera officiellt håll. Man har förnekat, att frågan om Marshallhjälp, handelspolitiken eller militärpolitiska spörsmål ventilerats. Däremot lär en ledamot av delegationen vid en presskonferens i Rom ha förklarat, att alla dessa frågor — Marshallhjälp, handelspolitik och militärpolitik — ha varit föremål för överläggningar i samband med besöket i Sverige.

Därmed kommer jag till kärnpunkten i vad jag skulle vilja säga. Jag skulle alltså med anledning av detta yttrande av en ledamot av delegationen och med anledning av de skiftande uppgifter, som förekommit i pressen, vilja rikta en fråga till hans excellens utrikesministern: Vad var anledningen till besöket, och vilka frågor voro föremål för behandling inför senator Thomas' delegation? Jag tror, att det skulle vara av tämligen stort intresse för den svenska allmänheten, om herr utrikesministern skulle vilja ge riksdagen ett besked på den punkten.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Den ärade talaran använde i sitt anförande det uttrycket, att Sverige liksom andra länder vore ett lydland till Förenta staterna. Han är nog bättre informerad om lydlandsförhållanden i andra delar av världen. Jag vill försäkra honom, att Sverige inte på något sätt intar den ställning till Förenta staterna, som t. ex. en rad östeuropeiska länder inta till Sovjetunionen. Och den kontroll, som skulle utövas här i landet, kan man inte på något sätt tala om på samma dag som den kontroll, som förekommer i de delar av världen, där han har sina intressen förankrade.

Ang. den svenska hjälpen till krigsdrabbade nationer.

Han sade, att den här senatsgruppen hade varit i Norge och förhandlat om vapenhjälp och att den sedan hade kommit till Sverige, och han undrade, vad egentligen anledningen var och vad det var för överläggningar dessa män förde. Han hade ansett sig av uttalanden på en presskonferens kunna sluta sig till att de hade haft överläggningar i handelspolitiska, penningpolitiska och militärpolitiska frågor. Jag vill nu lugna herr Öhman genom att förklara för honom, att om den amerikanska regeringen för förhandlingar med annat land, så skickar den nog inte ut en grupp senatorer på en resa för att sköta förhandlingarna. Han kan vara alldeles övertygad om att denna senatsgrupp inte hade något uppdrag att förhandla om vapenhjälp i Norge. Lika litet hade den något uppdrag att föra några överläggningar här om vare sig handelspolitik, penningpolitik eller militärpolitik. Jag har uppfattat saken så, att denna delegation liksom andra grupper av kongressmän eller senatorer farit till Europa för att informera sig och för att skaffa sig bättre kunskaper genom egna besök i de länder, där återuppbyggnaden har i hög grad främjats genom Amerikas ekonomiska bistånd. Det är inte konstigare än om svenska riksdagsmän skulle på eget initiativ och efter egen smak besöka andra länder för att skaffa sig informationer i frågor, som intressera dem. Det har alltså inte varit några som helst förhandlingar av någon art.

I det sammanhanget vill jag ta upp ett uttalande av herr Wistrand. Han sade, att han trodde, att det kanske hade skett en försummelse från svensk sida däri- genom att denna grupp av senatorer tydligen inte hade fått sådana informationer rörande exempelvis den svenska hjälpverksamheten, som det hade kunnat vara lämpligt att ge. I anledning härav vill jag säga, att om besökande anmäla sig från ett annat land — besökande i den ställning som parlamentsledamöter ha — i studiesyfte eller i syfte att skaffa sig ökade insikter och erfarenhet om hur en viss fråga ligger

till i ett annat land eller inom ett visst område av den materiella eller andliga odlingen i främmande länder, då brukar man på svensk sida, när man får reda på besöket, fråga vad det är, som de besökande särskilt önska att studera. Man brukar ta reda på om det är något visst område, som intresserar dem, i syfte att då kunna tillhandahålla experter, som ge dem så tillförlitliga informationer som möjligt. Så hade också skett i det här fallet, och svaret hade blivit, att det inte var några särskilda områden, som besökarna önskade studera. De voro helt nöjda med det program, som var uppgjort i samråd med den amerikanska beskickningen, och de uttryckte inte några önskemål vid sidan om det. Detta program innebar ju, att de skulle få tillfälle att personligen träffa en del svenskar och då efter egen smak göra de frågor, som de kunde önska. Jag tror alltså inte, att det kan sägas, att någon försummelse har begåtts från svensk sida i detta fall.

Herr ÖHMAN: Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för det svar han lämnade på min fråga. Det synes emellertid föreligga ett missförstånd på en punkt.

Jag talade om att man i Amerika måste få den uppfattningen, att Sverige är ett land i beroendeförhållande, ett lydland. Jag har icke sagt, såsom utrikesministern tyckes mena, att vi här hävda denna uppfattning. Däremot är det mycket som tyder på att amerikanska senatorer och högt uppsatta statsmän ha en mycket stark benägenhet för att betrakta Marshalländerna såsom lydländer, och de ha också därvidlag att stödja sig på de avtal, som ha slutits mellan de enskilda Marshalländerna och Amerika.

Sedan kommer jag till den fråga jag ställde om vad som hade förekommit vid konferensen med den amerikanska delegationen. Jag tar naturligtvis utrikesministerns ord för gott, när han förklarar, att egentligen ingenting hade förekommit — inga överläggningar om vare

Ang. den svenska hjälpen till krigsdrabbade nationer.

sig Marshallhjälp, handelspolitik eller militärpolitiska frågor. Det återstår då bara att fundera över vad denna delegation hade här att göra och vad de andra delegationer skola göra, som nu aviserats i tidningarna dag för dag. Skola de bara i största allmänhet se på vårt vackra land och informera sig om hur svenskarna leva och ha det i vardagslag?

I varje fall står här påstående mot påstående. Såsom jag tidigare påpekat, har en framstående ledamot av delegationen vid en presskonferens i Rom uttryckligen sagt, att man har talat om de nämnda frågorna — Marshallhjälp, handelspolitik och militärpolitiska frågor — men här säger utrikesministern, att det inte har skett. Framtiden får väl utvisa, vad som i verkligheten har behandlats.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Herr Öhmans allmänna utgångspunkt är, att det är någonting mycket misstänkt och besynnerligt, att det kommer utläningar på besök till ett land. Jag förstår ju, att från hans utgångspunkt skall ett land egentligen vara alldeles avstängt för främmande besökare. Men vi ha i allmänhet en helt annan uppfattning här i Sverige. Vi skicka ut många personer — exempelvis till Amerika liksom till andra länder — för att de skola skaffa sig ökade erfarenheter och ökade insikter, och vi ha anledning att vara synnerligen tacksamma för de vidgade erfarenheter och ökade kunskaper på vetenskapens och teknikens område och inom andra fält som våra svenska experter kunna erhålla genom sina resor i Amerika och Europa. Ur min synpunkt är det bara någonting fullt naturligt, att det kommer besökande också till Sverige.

Herr von HELAND: Herr talman! Jag är delvis förekommen av hans excellens herr utrikesministern, när jag nu tänkt replikera herr Ölman. Då jag hörde herr

Ölman här i dag, kände jag det ungefär, som om jag var förflyttad tillbaka till andra kommittén i Förenta Nationerna och där hörde någon från öststaterna göra ett inlägg i debatten. Om en person som senator Thomas helt plötsligt visar så dåligt omdöme, att han uttalar sig så som han har gjort, skadar han enligt min uppfattning inte vårt land — vårt lands anseende i Amerika är så gott, att det inte kan förstöras av en sådan förlöpning — utan sitt eget land. När man satt i andra kommittén i Förenta Nationerna, fick man från öststaternas representanter ideligen höra precis det som herr Ölman nu kommer med, nämligen att Europa har blivit ett lydland till Amerika. Senator Thomas omdömeslösa yttrande kommer säkerligen att av öststaterna användas som exempel på amerikanskt översitteri. Dylig agitation framfördes särskilt i samband med resonemanget om Marshallhjälp, men blev kraftigt bemött där. Jag tycker emellertid, att det är onödigt att här bemöta herr Ölman, särskilt som man i Sverige så klart vet, hur förhållandena verkligen äro, och vet, att Marshallhjälp är till gagn för hela Europa, även för vårt land. Jag anser det vara omdömeslöst av herr Ölman att ta en förlöpning av en amerikansk senator till intäkt för att komma med ett sådant anförande som han här har hållit.

Det var detta, herr talman, som jag önskade få antecknat till dagens protokoll.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! Det lönar sig ju inte mycket att resonera med herr Ölman om förhållandena här i Sverige, ty enligt hans patenterade uppfattning äro förhållandena här så usla som de gärna kunna vara. Hans envisa frågor om senator Thomas kan man ju också ta med ro, eftersom man vet, att herr Ölman säger ett och menar ett annat.

Om herr Ölman ville sprida någon upplysning i Ryssland om förhållandena i Sverige, borde han för övrigt skicka andra personer dit än de som nu tala

Ang. den svenska hjälpen till krigsdrabbade nationer.

om hur läget är här. Det har hållits en kongress i Moskva i dagarna. Jag är verkligen inte tillräckligt underrättad om vad det är fråga om för en kongress, men det har lämnats referat i radion om vad de svenska representanterna ha sagt. Det är två fruntimmer, som ha yttrat sig, och de ha talat om förhållandena i Sverige. I det yttrande, som refererades från ryska radion i dag, talades om att här rådde ett fullständigt asiatiskt tillstånd; kvinnorna voro diskriminerade, och arbetslönerna trotsade all beskrivning. Över huvud taget skildrades tillståndet i Sverige på ett sätt som mycket dåligt stämmer med verkligheten. Till och med herr Öhman borde begripa, att skildringen var karikerad och och oriktig. Jag tycker det är underligt, att svenska medborgare, som komma till Ryssland eller något annat land, skola, när de uppträda på en kongress, behöva tala nedsättande om vårt eget land.

I dag skrev Ny Dag om svensk patriotism, och andra anklagades för att brista i det avseendet. De där ombuden, som herr Öhman skickar över till Moskva, borde verkligen ta en undervisningskurs i vad patriotism är, innan de sändas utomlands för att vittna om förhållandena här i Sverige. Innan herr Öhman uppträder nästa gång och mästrar utrikesministern och försöker ta reda på vad amerikanerna ha för planer på att annektera Sverige, borde han sätta sig bättre in i sitt eget partis program och uttalanden och åtgärder beträffande vår patriotism.

Herr ÖHMAN: Herr talman! Det är tydligt, att såväl herr andre vice talmannen som herr von Heland vill överföra denna diskussion till ett plan, som inte har med interpellationen att göra. Jag vill därför inledningsvis säga några ord med anledning av vad herr utrikesministern sist yttrade, när han gjorde gällande eller i varje fall försökte göra gällande, att jag helst önskade ett sådant tillstånd, att inga utlänningar alls skulle kunna komma till Sverige. Nej, herr utrikesministern, det är icke alls min mening. Men

jag vill erinra om att vi i Sverige på 1930-talet hade en ganska stark invasion av utlänningar från vårt södra grannland Tyskland, och jag tror inte, att det alltid var så värst tjänligt för svenska intressen, att vi voro generösa när det gällde att ta emot dessa utlänningar, som voro ute i allt annat än vänskapliga ärenden. Såvitt jag förstår, kan det inte heller vara att företräda något svenskt intresse i sådana här frågor, när regeringen går med på att ensidigt upphäva viseringstvånget för amerikanska medborgare, under det att svenskar icke kunna komma till Amerika — i varje fall icke, såsom vi ha bevis på, om de heta Svensson och det finns en kommunist med samma namn. Amerikanerna kunna resa hit fullkomligt fritt utan att den svenska regeringen på något sätt kan lägga hinder i vägen.

I dag står i pressen en tämligen belysande historia. Det är två personer, som nu anklagas för att de för över 30 år sedan illegalt kommit till Amerika från Finland. De äro aklimatiserade amerikanska medborgare, även om de formellt icke ha medborgarskap. De utsättas nu för repressalier och hot om utvisning där, för att de för 30 år sedan reste till Amerika och där ha gett det mesta av sin manna kraft. Jag tror som sagt inte, att det gagnar våra intressen att vara så generösa med inresetillstånd gent emot amerikanska medborgare.

Sedan vill jag säga ett par ord till herr Åkerberg. Herr Åkerberg är tydligen den kammarmedamot, som flitigast lyssnar på de ryska radioutsändningarna. I varje debatt kan herr Åkerberg citera vad man har sagt i den ryska radion bara för några timmar sedan. Jag beskylls ibland för att vara ett eko av den ryska radion, men jag måste bekänna, att jag ytterst sällan lyssnar på den och att jag i varje fall icke har hört det som enligt herr Åkerbergs utläggning denna gång har sagts där. Jag kan alltså icke diskutera sakinnehållet i det anförande som herr Åkerberg refererade. Jag vill bara säga, att om där förekommit formuleringar om att kvinnorna här i många avseenden icke äro jämställda

Ang. den svenska hjälpen till krigsdrabbade nationer.

med männen, så är det ju sakligt riktig uppgift. Vi ha inte likalönsprincipen genomförd, och i flera andra frågor äro kvinnorna inte heller jämställda med männen. Jag är övertygad om att de flesta eller kanske alla kvinnliga ledamöterna i denna kammare äro beredda att intyga detta.

Herr WISTRAND: Herr talman! Herr Öhman började sitt sista anförande med att förklara, att herr von Heland och herr andre vice talmannen hade dragit ned diskussionen på ett plan, som inte hade med interpellationen att göra. I det fallet förefaller mig herr Öhman vara den förste och störste syndaren, ty hans inlägg här ha enligt min mening haft mycket litet med interpellationen att göra. Interpellationen har ju kommit till för att vi inför världen skulle kunna ge ett uttryck för vad som verkligen har gjorts från svensk sida, och jag måste därför beklaga, att det har kommit in sådana här intermezzon, som ge en mycket underlig bild av vad som eljest kunde ha varit en nationell manifestation.

Jag vill bara till slut säga en liten sak gent emot hans excellens herr utrikesministern. Han vände sig mot mitt yttrande, att det kanhända hade förelegat en försummelse, när man inte hade upplyst de besökande amerikanerna om vår hjälpverksamhets omfattning. Jag vill till att börja med deklarerera att den förebråelse, som eventuellt kan uttalas i detta fall, under inga omständigheter kan riktas emot hans excellens utrikesministern, som var borta vid det ifrågavarande tillfället och således inte hade någon möjlighet att meddela någon upplysning. Jag tror också ytterligt gärna, att de önskemål, som amerikanerna kunna ha framställt, ha blivit tillgodosedda. Det förefaller mig emellertid mycket naturligt, att när medlemmar av landets regering träffa prominenta besökare från utlandet och diskutera med dem — det gavs ju tillfälle till diskussioner vid olika sammanträffanden under ett par dagar — frågan om den hjälp Sverige lämnat tagits upp. Det är alldeles klart, att denna

hjälp skaffat Sverige goodwill, och det bör vara angeläget, att våra hjälpåtgärder omtalas för främlingar, som komma hit för att förskaffa sig ett intryck av förhållandena i Sverige och dess ställning till omvärlden.

Jag har inga svåra anmärkningar att anföra, men jag anser det vara beklagligt, att de nu lämnade upplysningarna inte ha kommit fram vid våra regeringsledamöters sammanträffanden med amerikanerna.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! Herr Öhman antydde, att jag skulle ha hittat på det där om de anföranden som svenska kvinnor hållit i Moskva. Jag har liksom herr Öhman inte hört anförandena men jag kan upplysa herr Öhman om att jag har fått ett referat från utrikesdepartementet. Det är möjligt, att herr Öhman inte fått något referat, men jag litar fullt och fast på att den, som har refererat radioutsändningen, är sakkunnig både beträffande språket och i övrigt. Jag är också övertygad om att de talare, som uppträtt på kongressen och som enligt referatet talat så vitt och brett om hur dåligt det är ställt i Sverige, verkligen handlat på detta sätt.

Jag vidhåller, att det finns mycket att göra för herr Öhman, när det gäller att sprida upplysning om Sverige i utlandet, kanske inte bara i Amerika, utan också i Ryssland, där man tydligen genom besöken från Sverige får en förvrängd uppfattning om förhållandena i vårt land. Om herr Öhman menar, att det är så dåligt här, borde han kanske fara till Ryssland och bosätta sig där, ty i det landet finns det säkert ett mycket vidare arbetsfält för honom när det gäller att reformera.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 49, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag om fortsatt giltighet under år 1950 av gäl-

Förordningsförslag ang. handel med skrot m. m.

lande övergångsplan för riksbanken m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd fördraging av första lagutskottets utlåtande nr 50, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om pantlånerörelse, dels ock i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Förordningsförslag ang. handel med skrot m. m.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående handel med skrot, lump och begagnat gods m. m.

Genom en den 18 februari 1949 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 137, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden anhållit om riksdagens yttrande över vid propositionen fogade förslag till

- 1) förordning angående handel med skrot, lump och begagnat gods;
- 2) förordning om ändrad lydelse av 8 § näringsfrihetsförordningen.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att riksdagen vid granskning av de i propositionen nr 137 intagna författningsförslagen icke funnit anledning göra andra uttalanden än utskottet i förevarande utlåtande upptagit.

Reservation hade anmälts av herr *BRANTING*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **BRANTING**: Herr talman! Jag vill säga några ord till motivering av min blanka reservation.

Den här föreliggande nya förordningen angående handeln med skrot, lump

och begagnat gods m. m. utgör en modernisering av en förordning från år 1918 med det legitima syftet att ge polismyndigheterna tillfälle till en särskild kontroll över en handel, som väl understundom tar eller råkar ta befattning med stulet gods. I propositionen anges syftet med förordningen något annorlunda, nämligen »att motverka egendomsbrottsligheten, särskilt bland minderåriga, genom att försvåra avsättningen av olovligen tillgripet gods». Det är naturligtvis ingenting i princip att invända mot dessa syftemål, bara de nu föreslagna åtgärderna på samma gång ta vederbörlig hänsyn till andra legitima önskemål.

Jag har nu för min del, herr talman, det intrycket, att den föreslagna förordningen varit alltför tillmötesgående mot vad jag vill kalla rent polisiära synpunkter, på ett sätt som nog kommer att verka rätt stötande i praktiken.

Det är till att börja med att märka, att här har skett en mycket väsentlig utvidgning av förordningens tillämplighetsområde, en utvidgning som har medfört, att man har kommit mycket långt från det gängse lumphandelsbegreppet. Den nuvarande förordningen reglerar, som det heter, »yrkesmässig handel med skrot eller lump eller med dit ej hänförliga begagnade metallvaror, begagnade beklädnadsartiklar eller begagnade skodon» o. d. Men den nya förordningen lägger dessutom under kontroll bland annat handel med begagnade smycken, äkta pärlor, ädla och halvädla stenar och andra föremål, som helt eller till väsentlig del bestå av guld, silver, platina, nysilver, koppar o. s. v. Det är ju ganska egendomlig »lump» som det här är fråga om. Med denna bestämning komma således alla affärer, som handla med t. ex. smärre smycken och prydnadsföremål och med vissa slag av antikviteter, in under förordningen.

Anledning till att jag talar här är inte att jag är bekymrad för det besvär, som vederbörande handlande får, men jag vill fästa uppmärksamheten på en särskild konsekvens av de nya bestämmelserna.

Interpellation ang. militära övningsmarscher inom nationalparkerna.

Enligt 13 § i den nya förordningen skall den s. k. lumphandlaren föra en affärsbok av viss beskaffenhet och där anteckna sina förvärv. Om detta har jag ingenting att säga. Men dessutom gäller, att när han säljer sitt gods, skall han anteckna bland annat köparens förnamn och tillnamn, yrke och bostad. Det betyder ju, mina damer och herrar, att ingen hädanefter kan gå in i en liten antikvitetsbod eller någon annan av de där enklare små juveleraraffärerna, som finnas t. ex. på Norrlandsgatan, och för några kronor köpa någon mindre present, någon silversked — av nysilver kanske — eller något annat litet prydnadsföremål, utan att behöva uppge förnamn och tillnamn och yrke och bostad. Undantag gäller dock, om handlanden haft saken i sin ägo minst ett år. Jag tror, att den nya förordningen kommer att hos allmänheten uppväcka en viss förvåning och ofta nog en känsla av obehag. Jag undrar verkligen, om det finns ett liknande stadgande i något annat land. Ätminstone har då aldrig jag utomlands, om jag velat köpa någon liten souvenir, råkat på någon sådan bestämmelse! Är inte detta, mina damer och herrar, något av den opraktiska svenska överorganisation, som brukar kallas för Krångel-Sverige?

Man bör ha i minnet, att vad som i de s. k. lumpbodarna eventuellt kan förekomma av tjuvgods är en försvinnande droppe i havet av allt gammalt skrot — mer eller mindre trevligt och vackert för resten — som kan finnas här i världen.

Utgöra för övrigt dessa bestämmelser någon verklig garanti ur polisiär synpunkt? Vad är det som garanterar, att kunden uppger rätt namn? Det är naturligtvis inte meningen, att köparen skall medföra prästbevis eller andra identitetshandlingar.

Jag tror för min del inte att dessa bestämmelser äro särskilt lämpade att, som meningen skulle vara, bekämpa ungdomsbrottsligheten, varom man talar i propositionen. Det är tyvärr så, att våningstjuvarna — varav det Gudi klagat finns nog — som regel misshand-

la de tillgripna föremålen till fullständig oigenkännlighet och försöka avvyttra dem till metallvärdet.

Utskottet har också för sin del uttalat tveksamhet i fråga om den bestämmelse, som jag här syftar på, men tillagt, att »då stadgandet torde vara erforderligt för att bereda polisen möjlighet att spåra stulet gods, vill utskottet icke motsätta sig dess utfärdande». Jag är mycket skeptisk mot att man kan påstå, att detta stadgande är erforderligt för att bereda polisen möjlighet att spåra stulet gods, och jag vill vördsamt hemställa, att Kungl. Maj:t vid förordningens utfärdande än en gång tar sig en funderrare på just denna bestämmelse.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 383, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud mot spridning av vissa kartor m. m.

Interpellation ang. militära övningsmarscher inom nationalparkerna.

Ordet lämnades på begäran till herr OSVALD, som yttrade: Herr talman! I slutet av augusti och början av september företog arméns jägarskola en fjällmarsch genom Sareks och Stora Sjöfallets nationalparker. Denna militära övningsmarsch tilldrog sig en mycket stor uppmärksamhet ur olika synpunkter. Den betecknades sålunda på många håll såsom en bragd — en beteckning, som måhända får anses vara ett överord. Ingen torde emellertid bestrida, att en dylik fjällmarsch är en mycket nyttig övning. Efter vad som meddelats, skulle också många nyttiga erfarenheter ha vunnits.

Marschen uppmärksammades också därför, att den gick genom nationalparker. Man har från naturskyddshåll gjort gällande, att dylika marscher inte borde

Interpellation ang. militära övningsmarscher inom nationalparkerna.

få göras genom nationalparker. Det har också sagts, att marscher av denna art skulle vara lagstridiga. Så är emellertid inte fallet. De strida inte mot lagens bokstav.

Däremot torde det kunna påstås, att militära övningsmarscher genom nationalparkerna icke stå i överensstämmelse med lagens syfte. Att man även på militärt håll haft en känsla härav, torde framgå därav, att chefen för arméns jägarskola, överstelöjtnant N. Jonsson, i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde, att Kungl. Vetenskapsakademiens naturskyddskommitté hos Kungl. Maj:t skulle tillstyrka bifall till fjällmarschens genomförande, såsom den planerats. Då denna framställning inkom till naturskyddskommittén först några dagar, innan marschen skulle anträdas, ansåg sig kommittén icke kunna avstyrka bifall till framställningen, med undantag för i densamma begärda tillståndet att taga bränsle inom nationalparkernas område. Kommittén fann sig nämligen icke kunna tillstyrka, att någon dispens lämnades från lagens bestämmelser om att fälla eller skada växande träd; däremot hade kommittén intet att erinra mot tillstånd för användning av kullfallna torrträd som bränsle. Vidare framhöll kommittén, att den måste kräva, att hö medfördes i sådan myckenhet, att bete inom nationalparkerna icke skulle behöva ifrågakomma. Sådana fältarbeten, som innebure en förändring av den naturliga markytan, skulle ej få utföras.

Vidare hade överstelöjtnant Jonsson hos Vetenskapsakademiens naturskyddskommitté anhållit om rätt till fiske inom nationalparkerna. Då emellertid kommittén icke kunde bevilja ett dylikt kollektivt tillstånd, beslöt den avslå denna framställning.

I den debatt, som sedermera fördes i vissa tidningar, riktade man sig från naturskyddshåll icke så mycket emot fjällmarschen, vilken enligt samstämmiga vittnesbörd genomfördes i full överensstämmelse med lämnade föreskrifter, som fastmer emot ett uttalande, som gjordes av en av radiotjänstens tjänstemän i ett radioreportage från jägarmarschen,

där det bl. a. enligt uppgift skulle ha sagts, att »en skenhelig privilegierad turisthierarki får finna sig i att även andra, utomstående, blanda sig i deras självtagna rättigheter.» Det torde inte förtänkas naturskyddets representanter, om de reagera mot den uppfattning, som i detta uttalande kommer till synes. Ty vad man på naturskyddshåll slagit vakt om är icke några självtagna rättigheter, utan okränkbarheten av enligt svensk lag avsatta nationalparker. Även från andra kretsar än naturskyddsvännernas har det framhållits, att även om icke någon kritik kan riktas mot det sätt, på vilket fjällmarschen genomfördes, så bör det dock icke bli någon vana, att militära övningsmarscher läggas genom nationalparker.

Det torde vara ostridigt, att med hänsyn till de bestämmelser, som gälla och böra gälla för nationalparkerna, en marsch genom en nationalpark icke kan genomföras under fullt fältmässiga förhållanden. Så t. ex. var det vid den här ifrågavarande marschen nödvändigt att medföra foder för hästarna, vilket icke skulle ha behövts, i varje fall icke i samma utsträckning, om marschen förlagts till andra trakter. Även i andra hänseenden måste avvikelser göras från vad som skulle varit naturligt, om marschen förlagts till ett område utanför nationalparkerna.

Det har sagts, att marschen genom Sarek genomfördes på ett sådant sätt, att några skador icke åstadkommas. Jag betvivlar ingalunda, att såväl befäl som manskap gjorde allt vad de kunde för att undvika att skada nationalparkens växt- och djurliv. Det bör emellertid framhållas, att marschen likväl med all säkerhet kommer att lämna spår efter sig, även om dessa för närvarande icke kunna iakttagas. Man har bl. a. anledning att antaga, att det foder, som medfördes, kan ha innehållit icke oväsentliga mängder frö av både ogräs och kulturväxter och att man under kommande år har att räkna med för området helt främmande inslag i vildmarksnaturen.

Under hänvisning till vad som nu an-

Interpellation ang. militära övningsmarscher inom nationalparkerna.
förts, får jag anhålla om första kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet rikta följande interpellation:

Anser herr statsrådet, att det är lämpligt att militära övningsmarscher företagas inom nationalparkerna, och, om så är inte är fallet, har herr statsrådet för avsikt att vidtaga några åtgärder för att förebygga en upprepning av dylika övningsmarscher genom våra nationalparker?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.09 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Bilaga till första kammarens prot. 23/11 1949 (s. 6).

Herr talman!

Med första kammarens tillstånd har ledamoten fru Gärda Svenson till mig riktat följande frågor:

1. Anser herr statsrådet att den tolkning, som socialstyrelsen föreskriver av bestämmelserna om undantag från tvåbarnsvillkoret för erhållande av avgiftsfri resa för husmoder till enskilt ordnad semestervistelse och av begreppet husmor överensstämmer med gällande kungörelse?

2. Om så icke skulle vara fallet, vill statsrådet medverka till en återgång till tidigare tillämpning av nämnda bestämmelse?

Interpellantens första fråga rör socialstyrelsens anvisningar beträffande möjligheten för husmödrar, som ej ha två minderåriga hemmavarande barn, att erhålla fria resor till enskilt ordnad semestervistelse. Socialstyrelsen har i sina anvisningar härom uttalat följande: »Undantagsvis kunna husmödrar, som icke ha omvårdnaden om minst två hemmavarande minderåriga barn, medgivas avgiftsfri resa. Sålunda må efter särskild prövning en husmoder, som står i fostrargärning, komma i åtnjutande av avgiftsfri resa, därest hon på grund av *stor arbetsbörda* eller *klenhet* kan anses vara i behov av en tids vila och ledighet.» — »Dylika resor kunna alltså icke, hur ömmande omständigheter som än föreligga, beviljas de husmödrar, som nu icke längre ha minderåriga barn kvar i hemmet, även om de fostrat en stor skara barn. Barnavårdsnämnden bör i stället söka medverka till att dessa mödrar få resa till semesterhem.»

Jag vill till en början framhålla, att ordalydelsen beträffande denna dispensmöjlighet är densamma i nu gällande kungörelse angående fria resor som i den tidigare kungörelsen,

De första årens fria reseverksamhet var endast en försöksverksamhet. År 1945 ansågs tiden mogen för att verksamheten skulle bli va av mera permanent natur. Befolkningsutredningen, som framlade förslag härom, framhöll bl. a., att det av ekonomiska skäl var nödvändigt att i vissa avseenden begränsa rätten till fria resor för husmödrar utöver den inskränkning, som stipulerandet av en viss inkomstgräns innebure. Utredningen ansåg det lämpligt att i första hand bereda husmödrar i familjer med två eller flera hemmavarande minderåriga barn fria resor. Man förbisåg emellertid icke att även andra husmödrar kunna vara i behov av det stöd till semester, som den fria resan innebär. Husmödrar, som på grund av stor arbetsbörda eller klenhet eller annan anledning önska komma i åtnjutande av fria resor, skulle därför kunna hos vederbörande barnavårdsnämnd göra framställning härom.

Den proposition, som lämnades vid 1946 års riksdag, följde utredningens förslag i vad det gällde villkoret för fri husmodersresa.

I en motion av fru Elsa Johansson m. fl. i anslutning till propositionen yrkades bl. a., att en moder, som endast hade ett minderårigt barn eller som på grund av stor arbetsbörda eller klenhet efter särskild prövning vore i behov av semester, skulle kunna komma i åtnjutande av förmånen av fri resa. Statsutskottet och riksdagen ansågo sig icke kunna följa motionärerna i detta avseende utan formulerade sin uppfattning enligt följande. »Riksdagens ställningstagande innebär alltså, att husmödrar med endast ett minderårigt barn i överensstämmelse med vad som föreslagits gälla beträffande husmödrar utan minderåriga barn icke erhålla rätt till fria resor med mindre de befinnas vara i behov av semester på grund av stor arbetsbörda eller klenhet.»

Efter detta riksdagens beslut tillkom 1946 års kungörelse angående avgiftsfria resor för barn och husmödrar m. fl.

Vid riksdagens prövning år 1948 av anslagen till statens åtgärder för vila och rekreation åt mödrar och barn höjdes anslaget till stipendier för underlåtande av husmoderssemestern med 200 000 kronor. I samband därmed förklarade sig statsutskottet ha övervägt möjligheterna att åstadkomma en mot denna utgiftsstegring svarande besparing under anslaget för avgiftsfria resor för barn och husmödrar men ansåg sig ej berett att framlägga förslag härom utan förutsatte, att Kungl. Maj:t skulle överväga möjligheterna härför. Som en följd av bl. a. detta uttalande tillkallades under sommaren 1948 särskilda sakkunniga för att utreda frågan.

Beträffande husmoderssemesternämndernas dispensgivning från tvåbarnsvillkoret konstaterade de sakkunniga i sitt i november 1948 framlagda betänkande bl. a., att under tiden från den 7 juni 1946, då verksamheten i sina nuvarande former tog sin början, till och med den 30 juni 1947 hade dispens från tvåbarnsvillkoret beviljats för ett antal husmödrar motsvarande cirka 11 procent av samtliga de omkring 20 000 personer, som under nämnda tid beviljades avgiftsfri husmodersresa. Under andra halvåret 1947 steg detta procenttal till 18.

Det nämnda medgivandet hade ofta föranletts därav, att husmodern hade ett barn under den angivna åldergränsen och flera hemmavarande barn i högre ålder. Det hade även ifrågasatts, huruvida icke en mor, som fostrat en stor skara barn men nu icke längre hade några barn i angiven ålder kvar i hemmet, vore i lika mån förtjänt och i behov av en husmodersresa som de därtill enligt gällande bestämmelser berättigade mödrarna.

Enligt de sakkunnigas mening motsvarade dessa uppfattningar rörande husmodersresornas ändamål knappast den avsikt med verksamheten, som företräddes av riksdagen då ifrågavarande beslut fattades. Även om en utsträckning av reseförmånerna i och för sig vore

synnerligen önskvärd och de nämnda kategorierna av mödrar särskilt väl värda uppmuntran, skulle ett förslag i enlighet med dylika önskemål föranleda ökade krav på statliga anslag för denna verksamhet. De sakkunniga ansågo sig under rådande förhållanden icke böra framlägga ett sådant förslag.

De sakkunniga uttalade vidare, att barnavårdsnämnderna borde göras uppmärksamma på, att dispens bör beviljas endast undantagsvis.

I proposition till innevarande års riksdag angående de fria resorna förordades, med instämmande i vad de sakkunniga anförde, att tidigare gällande bestämmelser skulle bibehållas såvitt anginge bl. a. tvåbarnsvillkoret vid husmodersresa. Frågan föranledde intet uttalande av riksdagen.

Av det här relaterade framgår, att den huvudsakliga avsikten med de avgiftsfria resorna för husmödrar varit att bereda möjlighet för mödrar med barn att erhålla vila och rekreation. Verksamheten har inordnats under de kollektiva familjesociala åtgärderna. Huvudprincipen för husmödrarnas resor har varit en anknytning till hemmavarande barn.

Efter den första kungörelsens ikraftträdande 1946 erhöll socialstyrelsen kännedom om att husmoderssemesternämnderna hade vissa svårigheter vid bedömandet av dispensansökningar från husmödrar utan två hemmavarande minderåriga barn och att ärendena blevo mycket olika behandlade i de olika nämnderna.

Efter riksdagsbehandlingen innevarande år ansåg sig socialstyrelsen böra vidtaga vissa ändringar i sina anvisningar i anslutning till den maning till ökad återhållsamhet i fråga om dispensgivningen, som innehålles i de sakkunnigas uttalande. Med hänsyn till de erfarenheter styrelsen gjort rörande tendenserna till en frikostig dispensgivning har styrelsen sålunda ansett sig böra begränsa dispensmöjligheten till husmödrar, som stå i fostraregärning.

Interpellanten har vidare påpekat, att socialstyrelsens tolkning av bestämmelserna även i annat avseende medfört en begränsning av de fria resorna. Som

exempel härpå har interpellanten åberopat, att enligt socialstyrelsens direktiv en äldre änka, som sköter hushållet åt sin måg och sin utom hemmet förvärvsarbetsande dotter, icke kan anses som husmor och därför icke erhålla fri resa. Interpellanten har här hävdats att man även på denna punkt bör återgå till tidigare tillämpning.

Första gången socialstyrelsen hade kontakt med ett ärende, där mormodern förestod hushållet för förvärvsarbetsande dotter och måg, var i juni 1946. I samband med att socialstyrelsen i juli 1948 lämnade kompletterande anvisningar till den då tvååriga verksamheten intogs bl. a. detta ärende som ett exempel på en person, som ej vore att anse som husmor.

Det bör i detta sammanhang påpekas, att de sakkunniga, som under år 1948 tillkallades för att biträda med utredning rörande avgiftsfria resor för barn och husmödrar, mycket ingående bl. a. företogo en översyn av gällande bestämmelser och deras tillämpning. Det redan då publicerade exemplet i 1948 års anvisningar föranledde ingen erinran från de sakkunnigas sida.

Vid tolkningen av begreppet husmoder stöder sig socialstyrelsen dels på ett uttalande i riksdagens skrivelse den 29 maj 1946 och dels på ordalydelsen i kungörelsen, som reglerar denna verksamhet. Såväl i tidigare gällande kungörelse liksom i nu gällande definieras begreppet sålunda: »Med husmoder avses i denna kungörelse kvinna, som förestår hushåll utan att vara att anse som arbetstagar.»

I det nu ifrågakommande fallet, vilket för övrigt är ett specialfall av mycket ringa räckvidd, måste man träffa ett avgörande, huruvida modern eller mormodern skall anses förestå hushållet. Enligt socialstyrelsens mening torde det

i dylika fall regelmässigt förhålla sig så, att den verkliga ledningen av familjens hushållning ligger hos den förvärvsarbetsande modern, och hon bör därför också betraktas som hushållsföreståndare. Mormoderns ställning blir i dylikt fall ganska jämförlig med en anställd hushållerska, som mot fritt vivre och eventuellt vissa andra förmåner sköter hushållet.

Av vad jag här anfört torde framgå, att socialstyrelsens tolkning av de i interpellationen berörda bestämmelserna torde få anses stå i överensstämmelse med såväl gällande bestämmelser som de utredningar, som föregått tillkomsten av dessa. Jag vill emellertid icke underlåta att vitsorda att vissa skäl kunna anföras för en uppmjukning av den begränsning av dispensmöjligheterna, som tillämpandet av villkoret att det skall finnas minderåriga barn kvar i hemmet innebär. Det finns i och för sig knappast något att erinra mot att husmödrar med stor arbetsbörda eller kläna och sjuka husmödrar få ett lämpligt stöd till sin semester. Det bör emellertid understrykas, att ett tillmötesgående av interpellantens önskemål, som framgår av redan gjorda erfarenheter, kan förutses komma att leda till en mycket omfattande dispensgivning. Därest man icke är beredd att förorda motsvarande inskränkningar i rätten till fria resor för andra grupper, skulle kostnaderna för de fria resorna komma att undergå en icke oväsentlig ökning. En sådan åtgärd skulle sålunda icke stå i god överensstämmelse med den återhållsamhet, som av statsmakterna vid de senaste årens behandling av anslaget till de fria resorna förordats. Jag anser mig därför för närvarande icke kunna taga initiativet till en ändring av de här aktuella bestämmelserna.